

بررسی رویه‌های مرتبط با تدوین، بررسی و تصویب مصوبات در شورای اسلامی شهرها، مورد مطالعاتی: مصوبه «زیست شبانه» در شهر تهران

زهره نژادبهرام^۱ - سید حسین میرزاده^{۲*}

۱. دکتری علوم سیاسی، دانشگاه بین‌المللی علوم اسلامی لندن، لندن، انگلستان.
۲. پژوهشگر دکتری شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۳ تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۲/۰۳/۲۳ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۲/۰۷/۱۱ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۵/۲۵

چکیده

یکی از عرصه‌های مهم در حوزه مدیریت شهری، نحوه عملکرد شورای شهرها در خصوص بررسی و تصویب مصوبات است. اهمیت این عرصه از این جهت است که این مصوبات بر شئون مختلف زندگی شهروندان تأثیر می‌گذارد. همچنین با توجه به پارادایم مشارکت عمومی گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفع در فرآیند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری‌ها و این که در نظام شهرسازی ایران، اعضای شورای شهر به‌عنوان نمایندگان منتخب مردم اقدام به تصمیم‌گیری درباره موضوعات و چالش‌های مختلف شهری می‌نمایند؛ بررسی و توجه به این حوزه از ضرورتی دوچندان برخوردار است. به همین دلیل، این پژوهش با اتخاذ رویکرد پراگماتیک به دنبال بررسی یک تجربه‌ی واقعی تصمیم‌گیری در شورای اسلامی شهر تهران بوده تا فرآیند تدوین، بررسی و تصویب یک ایده در شورای شهر به صورت عملی مورد بحث و بررسی قرار گیرد. برای نیل به این هدف، از روش‌های تحلیل محتوا، مطالعه اسنادی و داستان‌روایی جهت بررسی متون نظری این حوزه، تحلیل اسناد و مدارک موجود و همچنین حواشی و فرآیندهای عملی انجام‌شده برای تدوین، بررسی و تصویب مصوبه‌ی موردنظر بهره برده‌اند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که رویکرد پراگماتیستی می‌بایست در فرآیند بررسی طرح‌ها، برنامه‌ها و مصوبات عرصه شهر و شهرسازی بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد. اتخاذ این رویکرد و توجه به تجارب واقعی عرصه عمل (در حوزه تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری) نظریه‌پردازان را متوجه این نکته خواهد ساخت که ذی‌نفعان (ولو در ظاهر بی‌ارتباط با موضوع) در شهرها از قدرت‌های پنهانی برخوردارند که می‌توانند یک طرح شهری را مختل کرده و یا عملکرد آن را ارتقاء دهند. همچنین فرآیندهای مرتبط با مدیریت شهر فارغ از تمام ابعاد موثر آن بر شهرها، نگرانی‌های زیادی را برای نهادهای صاحب قدرت ایجاد کرده که چگونگی تعامل با ایشان، توانمندی‌های خاصی را برای برنامه‌ریزان شهری طلب می‌کند، این توانمندی‌ها با بررسی تجارب عرصه عمل و واقعیت‌های موجود جامعه به دست می‌آید.

واژگان کلیدی: حوزه نظر و عرصه عمل، مصوبه، شورای شهر، زیست شبانه، تهران.

۱. مقدمه

ایجاد ارتباط منسجم و هدفمند بین عرصه‌های نظریه و عمل از جمله دغدغه‌های مهم مدیران و برنامه‌ریزان، عالمان دانشگاهی و حرفه‌مندان در جامعه شهرسازی ایران محسوب می‌شود. با اندکی بررسی می‌توان دریافت که موضوع رابطه عرصه نظر و عمل از جمله مباحث مطرح در متون جهانی است که در چند دهه اخیر آثار متعددی درباره آن منتشر شده است (Jaberi Moghadam and Mirzadeh 2016). در واقع، چالش بین این دو عرصه، از جمله مباحث مطرح در متون تخصصی رشته‌های مختلف محسوب می‌شود و در شهرسازی و مطالعات شهری نیز این موضوع از مباحث دامن‌دار به شمار می‌آید (Edward 2013; Fernandez-Esquinas and Pinto 2007). البته می‌توان گفت که اهمیت این مسئله در شهرسازی نسبت به سایر علوم پیش‌تر است، زیرا مطالعات شهری و نتایج حاصل از فعالیت‌های نظریه‌پردازانه و حرفه‌ای شهرسازی، بر زندگی بخش عمده مردم تأثیرگذارند. در همین رابطه، هوک^۱ معتقد است از دهه ۸۰ میلادی، حرکت به سمت «نظریه‌های برنامه‌ریزی مبتنی بر عرصه عمل و تجربه» با ظهور یک گرایش پراگماتیک^۲ نسبت به پژوهش‌های برنامه‌ریزی سرعت گرفته است (Hoch 1996).

از دیگر نکات این‌که، با وجود تکثر پروژه‌های نظری و پژوهش‌های مختلف درباره «نظریه‌های برنامه‌ریزی مبتنی بر عرصه عمل و تجربه» در دهه‌های گذشته، همچنان تأثیرات آن‌ها در قالب یک روش نظام‌مند در حال تحلیل و بررسی است (Lauriak and Wagner 2006). در همین راستا، هیلی^۳ با اشاره به دیدگاه‌های فارستر^۴ و آینس^۵ بر این باور است که در هر شکل از تولید دانش در عرصه شهرسازی، گفت‌وگو میان برنامه‌ریزان و نظریه‌پردازان از یک سو و گفت‌وگو بین نظریه‌پردازان با سایر گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفوذ (استفاده از تجارب عرصه عمل)، نقش زیادی داشته و الزامی است. «بر این مبنای، بازیگران و کنشگران شهری دور یک میز جمع شده و بر تصمیمات و برنامه‌های توسعه شهری اثرگذاری می‌کنند» (Nejad-bahram and Jalili 2021). از جمله پژوهش‌های ارزشمند در این حوزه، می‌توان به مقاله «یک روز یک برنامه‌ریز شهری»^۶ هیلی اشاره کرد (Healey 1992). به بیان او از فارستر، این اجزاء استنتاج شده از گفت‌وگوها را هم‌چون اتم‌هایی می‌داند که یک ماده (دانش) را تولید می‌کنند.

از سوی دیگر، یکی از عرصه‌های بسیار مهم در نظام برنامه‌ریزی و مدیریت شهری که می‌بایست بدان توجه شود، عرصه سیاست‌گذاری، تدوین مقررات و تصویب مصوبات توسط شورای شهرهاست. زیرا ارزش و اهمیت روزافزون نقش مردم در اداره جوامع و رشد نظام‌های مردم‌سالار (نظیر شوراهای شهر) موجب توجه به ایده مشارکت مردم در امور شهری شده است (Duggan 2017). به طوری که در چند دهه اخیر نظریه‌ها و حرکت‌های اجتماعی

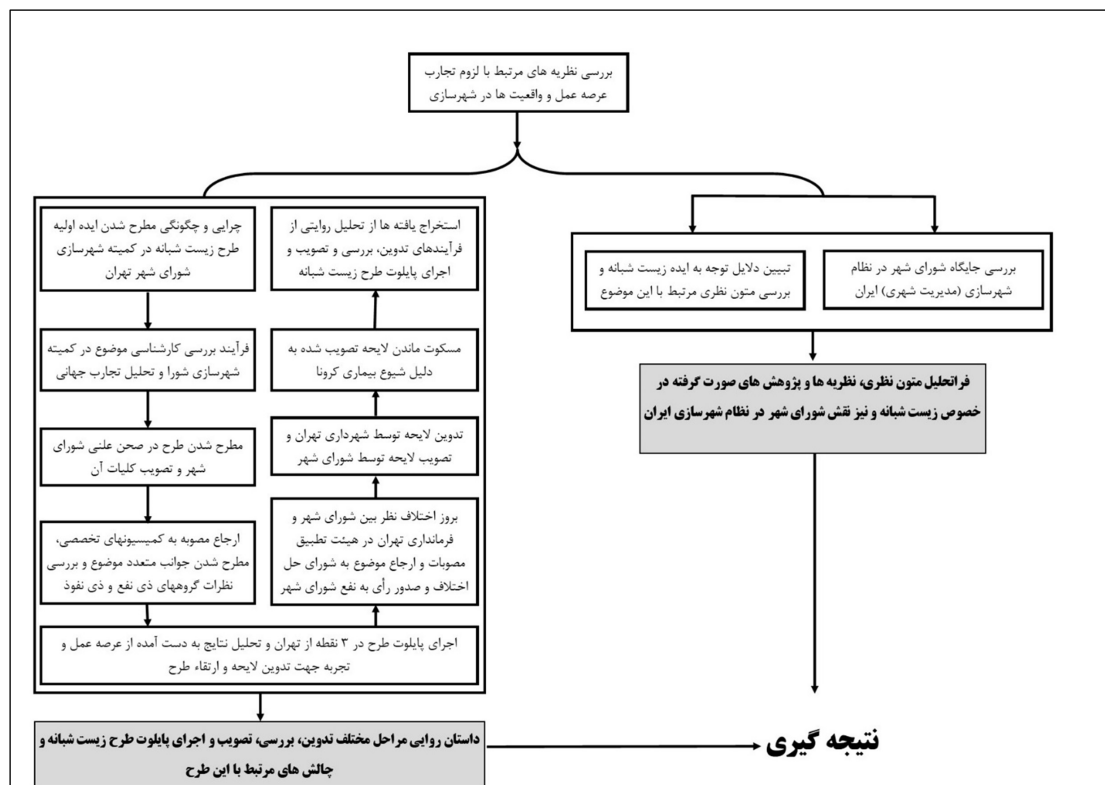
طرفدار مردم‌سالاری و شیوه‌های اداره جوامع به روش‌های دموکراتیک تقریباً در تمامی کشورها رو به فزونی بوده و حق حاکمیت مردم بر سرنوشت خود مقبولیت عام یافته است (Ebrahimzadeh et al. 2019). بدین ترتیب، فکر بر حق بودن مردم جهت دخالت در اموری که مربوط به زندگی آن‌هاست، مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است. در این بین، شوراهای اسلامی شهرها از جمله نهادهای مدنی در نظام حاکمیتی ایران است که وظیفه آن تحقق حقوق شهروندی در سطح ملی و محلی است (Salari 2018). در واقع، یکی از مهم‌ترین ارکان نظام مدیریت شهری، شورای شهرهاست. نهادی برگرفته از آراء مردمی که مسئولیت آن، تصمیم‌گیری پیرامون مسائل روزمره و حتی راهبردی شهر است. بر اساس قانون اساسی و نیز قانون شوراهای اسلامی شهر و روستا (مصوب ۱۳۷۵)، هدف اصلی تشکیل شورای اسلامی شهر و روستا، پیشبرد سریع برنامه‌های توسعه شهری از طریق همکاری و مشارکت واقعی مردم است. بدین ترتیب، شورا به‌عنوان هدایت‌کننده اصلی فعالیت‌های شهری برای تحقق مدیریت واحد شهری تعریف شده است (Beheshti 2000).

با توجه به ضرورت‌های فوق‌الذکر و توجه هرچه بیشتر به این موضوع، پژوهش حاضر بر اساس این پرسش‌ها شکل گرفته که در حوزه نظریه‌پردازی برای سیاست‌گذاری، تصویب قوانین و طرح‌های شهری، چگونه می‌توان از تجارب عرصه عمل بهره برد؟ در تجارب عرصه عمل، روابط قدرت در فرآیند سیاست‌گذاری و تصویب مصوبات شهری به چه ترتیب بوده و این روابط بین گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفوذ چگونه تنظیم می‌شود؟ در واقع، این مقاله بر آن است تا با بررسی جوانب مختلف مربوط به تدوین، بررسی و تصویب یک مصوبه (نظیر مهارت‌های فردی، ضرورت‌های کارشناسی، کنش‌ها و ارتباطات بین گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفوذ و غیره) به مستندسازی درباره تجارب عرصه عمل سیاست‌گذاری و وضع مقررات شهری بپردازد. این‌که چگونه یک طرح خام پس از طی مراحل متعدد، تبدیل به یک مصوبه شورای شهر جهت ملاک عمل شهرداری و سایر دستگاه‌های خدمت‌رسان می‌شود. شاید از این راه، قدمی هر چند اندک در رابطه با نظریه‌پردازی با این موضوع در شهرسازی کشور برداشته شود و نیز مشکلات و مسائل این عرصه از سوی صاحب‌نظران مورد توجه قرار گیرد. در این بین، پژوهش حاضر بر آن است که بخشی از ناخوانده‌ها و نانوشت‌های مرتبط با فرآیندهای تصمیم‌گیری در مدیریت شهری کشور را مورد کنکاش قرار دهد. زیرا این گونه پژوهش‌ها در متون نظری شهرسازی جهان نیز سابقه داشته و تاکنون پژوهش‌هایی در حوزه بررسی تجارب واقعی در عرصه عمل و توجه به جوانب بعضاً نامکشوف فرآیندهای مرتبط با مدیریت و برنامه‌ریزی شهری منتشر شده است.

۲. روش تحقیق

در مرحله اول، برای بررسی اجمالی متون نظری این حوزه، از روش مطالعه‌ی اسنادی و تحلیل محتوا بهره برده است. تحلیل محتوا از جمله رویکردها در پژوهش‌های کیفی محسوب شده (Kawulich 2006) که از آن جهت دستیابی به یک فهم درست توسط طیف گسترده‌ای از پژوهشگران استفاده می‌شود (Lyles and Stevens 2014). برخی پژوهشگران تحلیل محتوا را تکنیکی پژوهشی برای اتخاذ نتایج معتبر و قابل تکرار از داده‌های استخراج‌شده

شکل ۱: روش تحقیق و مراحل انجام پژوهش



۳. پراگماتیسم و لزوم توجه به تجارب عرصه عمل شهرسازی

پژوهش‌های آینس تأثیر فزاینده گروه جدیدی از نظریه‌پردازان برنامه‌ریزی را نشان داده است. وی معتقد است نهضت پراگماتیسم را باید پارادایم جدیدی در شهرسازی جهان در نظر گرفت و شخصا به‌عنوان یکی از افراد مطرحی است که حرفه و فعالیت عملی را مواد خام جستجو و مطالعه خود قرار داده است (Imnes 1995). از منظر وی، نظریه‌پردازان پراگماتیست از تجزیه و تحلیل رویه‌های جاری برنامه‌ریزی و تجارب حاصل از عرصه عمل، به‌عنوان مبنایی برای تدوین نظریه‌ها استفاده می‌کنند (Lauriak and Wagner 2006)، زیرا برخی از

در واقع، در این پژوهش از روش تحلیل محتوا برای بررسی متون نظری مرتبط با لزوم بررسی تجارب عرصه عمل جهت نظریه‌پردازی در حوزه شهرسازی و همچنین نظریه‌های صاحب‌نظران در خصوص موضوع محوری نمونه‌ی موردی (زیست شبانه) و همچنین متون نظری مرتبط با جایگاه و نقش شورای شهر در نظام شهرسازی ایران استفاده شده است. روش داستان‌روایی نیز برای بررسی، تبیین و تحلیل وقایع حادث‌شده در فرآیند تدوین، بررسی، تصویب و اجرای پایلوت مصوبه موردنظر و جوانب مختلف مرتبط با این طرح مورد توجه قرار گرفت. بدین ترتیب، این پژوهش به صورت موازی و همزمان از دو روش برای بررسی موضوع مدنظر استفاده نموده تا از این طریق، یافته‌ها و نتایج مطلوب استخراج گردد.

اجتناب کنند. همچنین هیلی در مقاله‌ای ضمن بازخوانی اندیشه‌های پراگماتیستی در شهرسازی، پراگماتیسم در شهرسازی معاصر را تحت تاثیر و چالش‌های آن را مورد توجه قرار داده است (Healey 2008). او معتقد است امر برنامه‌ریزی و پروژه‌های شهری به نحوی موثر و عمیق با مفهوم حاکمیت و رویه‌های حاکمیتی در هم آمیخته است و این امتزاج، نشانگر دشواری‌های پیچیده‌ای است که در جریان مداخلات شهری در فضا و زمان رخ می‌دهد (Jaberi Moghadam and Farjam Talab 2020).

در واقع، این گونه نظریه‌پردازان حوزه شهرسازی برخلاف رویه‌های پژوهشی گذشته، کار نظریه‌پردازی را بر مبنای مطالعه غنی تفسیری فعالیت‌های حرفه‌ای قرار داده تا هم شناختی از فعالیت‌های حرفه‌ای شهرسازان پیدا کنند و هم ارزیابی انتقادی از آن فعالیت داشته باشند. بدین ترتیب، ایشان معتقدند حرفه می‌تواند نظریه را هدایت کند (Forester 2012). می‌توان گفت که عموم پراگماتیست‌ها معتقدند که تکیه صرف بر تأویل‌های فلسفی، واقعیت فعالیت‌های انسانی را بیان نمی‌کند. همچنین ایشان با نقد رویکرد غالب تحلیل عقلانی در شهرسازی، از جایگزینی استدلال پراگماتیک به جای آن سخن گفته و معتقدند مبنای‌ترین مقوله، "زمینه" و توجه جدی به آن در تمام مراحل برنامه‌ریزی است. بدین ترتیب، پراگماتیست‌ها با دادن هرگونه نسخه واحد برای مسائل شهری و در شهرهای مختلف، مخالف بوده^{۱۳} و کار خود را با این پرسش شروع می‌کنند که «ما چه چیزهایی را باید بدانیم تا بتوانیم با مسئله و مشکل بافت شهری کنار آمده و بر آن غلبه کنیم؟» (Hoch 2016).

۴. مصوبه زیست شبانه در شورای شهر تهران

گام اول: چرایی ایده زیست شبانه

زیست شبانه شهری نه تنها به‌عنوان یک پدیده فضایی-زمانی در بحث فعالیت‌های اقتصادی خلاق محور مطرح است، بلکه به‌عنوان یک راهبرد کلیدی در بازآفرینی مراکز شهری در بسیاری از شهرهای پست‌مدرن، ظهور پیدا کرده است (Shaw 2015). در همین رابطه، اصولی همچون «بهبود تنوع کاربری‌ها» و یا «اطمینان حاصل نمودن از توازن فعالیت‌ها» از سوی نظریه‌پردازان و یا فعالان عرصه عمل بازآفرینی شهری جهت آفرینش مراکز شهری سرزنده مطرح شده تا از طریق آن‌ها، مردم به بهانه‌های مختلف در طول روز، به ویژه شب‌ها در مراکز شهری حضور داشته باشند (Paumier 2004). زیرا مراکز شهری می‌بایست در طول شبانه‌روز از توان فعالیت‌ی و جمعیتی برخوردار بوده تا به واسطه حضور شهروندان، از شکل‌گیری مسائلی نظیر ایجاد فضاهای بی‌دفاع شهری، بروز بزهکاری‌های اجتماعی، بی‌هویتی فضاهای عمومی، مهاجرت شهروندان اصیل مناطق مرکزی شهرها، عدم امنیت و غیره جلوگیری شود. هم‌اکنون

ایشان معتقدند در شهرهای معاصر که مرتباً در حال تغییرند و اصلی‌ترین ویژگی آن پیچیدگی است، دیگر روش‌های عقلانی نمی‌تواند پاسخگو باشند (Hoch 2019). اما فاینشتین^{۱۴} دلیل تأثیرپذیری عرصه نظر از عرصه عمل را به گونه‌ای بهتر توضیح می‌دهد. او تمایز بین نظریه‌های شهری^{۱۵} و نظریه‌های برنامه‌ریزی^{۱۶} را غیرقابل دوام می‌داند و یکی از دلایلی که برای ادعای خود مطرح می‌سازد این است که یک برنامه‌ریزی مؤثر، به زمینه اجرایی خود وابسته است. بدین معنی که عمل^{۱۷} برنامه‌ریزی و شهرسازی باید از یک درک درباره عرصه اجرایی که در آن محقق می‌شود، ریشه بگیرد (Feinstein 2005). می‌توان گفت که فاینشتین بر ضرورت ارتباط نظریه‌پردازان با عرصه عمل و واقعیت‌های موجود در این عرصه، برای نظریه‌های برنامه‌ریزی و به دنبال آن اقدامات اجرایی در فرآیند برنامه‌ریزی شهری تأکید می‌کند.

اما می‌توان شروع توجه نظریه‌های برنامه‌ریزی به عرصه عمل شهرسازی را از ابتدای دهه ۱۹۸۰ دانست که در این دهه بیش‌تر مطالعات، معطوف به تجارب آمریکا و انگلستان بود (Luria and Wagner 2006). به تدریج از دهه ۹۰ میلادی، این مطالعات از نظر جغرافیایی گسترده‌تر شد، به گونه‌ای که پژوهش‌هایی درباره نظریه برنامه‌ریزی شهری مبتنی بر تجربه در خاورمیانه، اروپای غربی، استرالیا و نیوزیلند نیز انجام شد. در همین دوره با وجود کاهش مطالعات درباره نظریه‌های برنامه‌ریزی در آمریکا، روند رو به افزایش پژوهش‌های مقایسه‌ای میان آمریکا و انگلستان، آمریکا و اروپا و غیره شکل گرفت و از سال‌های ابتدایی قرن حاضر، این روند بیش‌تر از قبل بر تجاربی غیر از آمریکا متمرکز گردید (Luria and Wagner 2006).

درباره این موضوع که توجه به تجارب عرصه عمل شهرسازی چه کمکی به عرصه نظریه‌پردازی می‌کند، شوان^{۱۸} معتقد است «ما فعالان حرفه‌ای ما، اندیشمند و خلاق داریم که می‌توانیم از آن‌ها بسیار بیاموزیم ولی شرط آن این است که به آن‌ها گوش فرادهم، کم‌تر به دنبال نظریه باشیم و بیش‌تر در پی آن باشیم که دریابیم آن‌ها چگونه با چالش‌هایی که برای ما هم است، برخورد کرده‌اند. در واقع، آن‌چه بیش از همه در تحلیل پراگماتیستی اهمیت دارد برقراری پیوند منسجم میان دانش و تجربه است. این کار با بررسی فعالیت‌های مربوط به دنیای واقعی امکان‌پذیر است که به مفهوم تغییر نگرش از شناخت محتوا به شناخت رویه، بهبود همکاری و ارتقاء توانایی به کار گرفتن مفاهیم است» (Schon 1983). در این بین، شهرسازان باید بر اعمال ارتباطی تمرکز کرده تا بتوانند رویکرد تعاملی داشته باشند (Schon 1983). در واقع، اگر برنامه‌ریزان می‌خواهند به تغییرات اجتماعی دموکراتیک کمک کنند (Forester 1987; Friedmann 1989)، باید از شیوه‌های تنش‌زا

شاغل، میل به خروج از زندگی روزمره و انجام امور بیش‌تر و متنوع‌تر، افزایش درآمد (ثروت عمومی) و غیره اشاره می‌کند که باعث می‌شوند مردم هرچه بیش‌تر خدماتی را در ساعات بیش‌تری از شبانه‌روز (غروب و شب) طلب کنند و معتقد است که این خواسته‌ها روزه‌روز در حال افزایش است (Kreitzman 1999).

بدین ترتیب، طرح زیست شبانه که برگرفته از دانش مشترک بین صاحب‌نظران داخلی و خارجی، مدیران شهری، نهادهای مدیریت شهری مرتبط، کارشناسان ذی‌ربط بود و از سوی دیگر، جزء مطالبات بخشی از شهروندان بوده و به دنبال رفع بعضی از نیازهای شهری بود، این مهم در قالب ارتباط بین رویکرد پراگماتیسم (ارتباط بین تجارب عرصه عمل و حوزه نظریه‌پردازی) به صورت یک طرح در دستور کار کمیته شهرسازی شورای شهر تهران قرار گرفت تا به‌عنوان یک مصوبه در شورا مطرح گردد و توسط شهرداری اجرایی شود.

گام دوم: شوراهای نظام مدیریت شهری ایران

سعید امان‌پور و همکارانش (۱۳۹۴) معتقدند برای اجرای برنامه‌های شهری و رسیدن به توسعه پایدار، باید به حکمروایی خوب شهری توجه شود، زیرا کمک خواهد کرد که برنامه‌ریزی از بالا به پایین معکوس شده و مردم بیش از پیش در تعیین سرنوشت خود سهیم شوند (Amanpour 2015). در نهایت، این فرآیند منجر خواهد شد که از پیچیدن نسخه‌های مشترک برای مسائل سکونت‌گاه‌های مختلف اجتناب شده و با توجه به ویژگی‌های «زمینه» راهکارها اتخاذ شوند. در این فرآیند، مدیریت شهری فرآیندی از مسئولیت‌ها و اقدامات مرتبط با سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، سازماندهی، اجرا، نظارت و کنترل تعریف شده که برای نیل به اهداف عملیاتی خاص در سطح جوامع شهری ملاک عمل قرار می‌گیرد. شکل‌گیری این فرآیند و تحقق اهداف عملیاتی آن نیازمند یک ساختار متناسب و کارآمد برای اعمال مدیریت است و مدیریت شهری باید دیدگاه جامع‌نگر درباره اجزا و عناصر نظام شهری اختیار کرده (McGill 1998) و رویکردی جامع و کل‌نگر به فرآیند ساخت شهر داشته باشد (Van Digk 2006). رویکردی که نیازمند هدایتی قوی است تا هماهنگی‌های لازم حاصل شده و مطلوب‌ترین نیروی هدایتی، مطمئناً یک حکمروایی محلی قوی است.

شوراهای شهر در ساختار حاکمیتی ایران به‌عنوان هدایت‌کننده اصلی فعالیت‌ها برای تحقق مدیریت واحد شهری تعریف شده و می‌بایست بسیاری از امور مربوط به شهر در این پارلمان محلی هماهنگ شده که بدون شک می‌تواند برای مدیریت هر چه بهتر شهر کمک‌کننده باشد (Madani 1998). شوراهای در ارتباط مستقیم با ساکنین و نهادهای محلی می‌توانند حلقه واسط میان این سطح از لایه‌ی اجتماعی با نظام مدیریت شهری در سطوح بالاتر باشند. در واقع، بر اساس نظریه بنیادین دوگانه سنتی

یکی از راهبردهای مدیریت شهری، ضرورت بازآفرینی مراکز شهری و بافت‌های مسئله‌دار شهراست که یکی از مهم‌ترین مولفه‌های چنین ضرورتی تشویق شهروندان به فعالیت‌های سالم شبانه است (Qadimi and Keramati 2017).

از سوی دیگر، مفاهیمی همچون «شهرهای ۲۴ساعته» و یا «شهرهای فراغتی» نشان از اهمیت زیست شبانه در بسیاری از شهرهای پست‌مدرن دارد. از ۱۹۹۰ تاکنون، شهرهای ۲۴ساعته مورد استقبال سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری بوده است. بسیاری از شهرها، به ویژه در اروپا، محله‌های زیست شبانه را با هدف احیای شهری، توسعه گردشگری، افزایش درآمدهای مالیاتی و توسعه اقتصاد فرهنگی ایجاد کرده‌اند (Chew 2009). امروزه شهرهایی همچون «لندن»، «نیویورک»، «آمستردام» و «بارسلونا»، دارای تجربیات قابل توجهی در زمینه توسعه زیست شبانه هستند که به نظر می‌رسد در ایران نیز، بسیاری از شهرها از چنین قابلیت‌هایی برخوردارند. زیرا در پژوهشی که در سال ۱۳۹۹ که توسط نیازخانی، نادعلی‌پور و غراب صورت گرفته مصاحبه‌شوندگان نسبت به موضوع زیست شبانه شهرها، علی‌رغم نکات مثبت و منفی آن، خوش‌بین هستند (Niazkhani et al. 2021). پاپی‌زاده (۱۳۹۵) نیز در پژوهشی بدین نتیجه رسید که با ایجاد فضای شهری مناسب در زمان شب، افراد می‌توانند از فعالیت‌های تفریحی، اوقات فراغت، خرید و خدمات شهری استفاده کرده و وجود امنیت در فضای شبانه باعث افزایش حضور افراد در این مراکز می‌شود و همچنین سرزندگی و نشاط در بسیاری از مردم به وجود می‌آید.

قدیمی و کرامتی (۱۳۹۶) در تحقیقی دیگر، بر این نکات تأکید داشته‌اند که زندگی شبانه به منظور ایجاد یک ساختار زمان‌بندی منسجم برای تفکیک اوقات کار و فعالیت و همچنین با افزایش امنیت و ایمنی، دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، ایجاد توسعه اقتصاد شبانه شهری، برندسازی، منظر شبانه، هویت بخشی به محیط، ایجاد سیما و منظر مناسب با استفاده نورپردازی مناسب و مبلمان در دسترس موجب می‌شود تا علاوه بر این که فضای خدمات‌رسان و زنده در طول شبانه‌روز موجود باشد، فضای شهری در شب چهره‌ای دگرگون و مغایر با روز نداشته باشد. زندگی شبانه به‌عنوان عاملی حیات‌بخش در شهرها، می‌بایست با توجه به اقشار مختلف جامعه که از فضای شهری استفاده می‌نمایند هم‌زمان با ایجاد خلاقیت با توجه به قابلیت‌های موجود در محدوده ضمن توجه به تفاوت‌های زمانی بر اساس مؤلفه‌های عملکردی، کالبدی و معنایی تعریف شود.

کریتزمن^{۱۴} در کتاب «جامعه ۲۴ ساعته» به دامنه‌ای از عوامل شناخته‌شده و قابل قبول از جمله تغییرات اجتماعی، تغییر در الگوهای کار، افزایش تعداد مادران

مهم برای بهره‌گیری از همه ظرفیت‌های شهری بود و به همین دلیل، این طرح اهمیت داشته است.

گام سوم: آغاز فرایند طرح نویسی زیست شبانه در شورا

این طرح برای اولین بار در کمیته شهرسازی شورای شهر تهران و با توجه به موقعیت شهر از نظر اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و ضرورت رونق‌بخشی بیشتر به بافت‌های دور مانده از فعالیت از یک سو، توسعه اقتصاد شهری از سوی دیگر با محوریت کار و اوقات فراغت شکل گرفت. زیرا همان‌طور که ذکر شد و بررسی پژوهش‌ها در این حوزه نشان می‌داد، کشورهای دیگر در این خصوص تجارب متعددی داشتند و همچنین، نمونه‌های عینی این مهم در فرهنگ بومی و مذهبی کشور به ویژه در فضاها و زمان‌هایی نظیر پیرامون حرم امام رضا (ع)، شب‌های ماه مبارک رمضان، شب‌های دهه اول محرم، شب یلدا، چهارشنبه سوری و غیره وجود داشت. همه این موارد، این اندیشه را در میان کارشناسان مورد توجه قرار داد که تهران نیز با عنایت به ظرفیت‌های خود قادر به اجرای چنین طرحی هست. همچنین تحقیقات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران درباره حیات شبانه (با وجه دوگانه اجتماعی - کالبدی)، توانست بنیان نظری و مفهومی لازم را برای این طرح و مصوبه تأمین کند. اما بیش از هر چیز، مسائل فرهنگی - اجتماعی می‌بایست بررسی می‌شد که به همین دلیل، کمیته شهرسازی جلسات متعددی با کارشناسان حوزه‌های گوناگون برگزار نمود و خروجی این جلسات منجر به طرحی شد که به صحن شورای شهر ارائه شد.

بدین ترتیب، این مصوبه بر اساس طرحی از کمیته شهرسازی دوره پنجم شورای شهر تهران و با عنوان «الزام شهرداری تهران به برنامه‌ریزی و انجام اقدامات لازم برای بسترسازی و احیاء زیست شبانه» در سال ۱۳۹۷ و با قید یک فوریت در صحن شورا مطرح شد و پس از اخذ امضا از سایر اعضای شورای شهر، برای نخستین بار در تاریخ ۱۱ شهریور ۹۷ یک فوریت و کلیات آن در صحن شورا به تصویب رسید^{۱۵}.

پس از تصویب یک فوریت این طرح، این موضوع به کمیسیون‌های تخصصی شورا ارجاع شد تا کلیه جوانب مرتبط با آن بررسی شود. بدین ترتیب، ایده زیست شبانه توانست بستر لازم برای یک طرح مصوب را پیدا کند اما هنوز راه طولانی مطالعات کارشناسی در کنار گفت‌وگو با ذی‌نفعان و ذی‌نفعان وجود داشت تا بستر لازم جهت تصویب نهایی و اجرایی شدن آن فراهم شود. در این بین می‌بایست چالش‌های روند تصویب این طرح را در سه مقیاس: ۱. مباحث کارشناسی (داخلی)، ۲. همکاران شورای شهر و شهرداری و ۳. نهادها و سازمان‌های مرتبط با امور شهر مطرح نمود.

«سیاست/ اداره» که سابقه‌ای حدود یک قرن دارد، وظیفه مقامات منتخب شهری (شوراها) صورت‌بندی و تصویب سیاست‌ها، قوانین و مقررات شهری است و وظیفه مدیران شهری اجرای آن سیاست‌ها و مقررات است. گرچه برخی از اندیشمندان طی دهه‌های اخیر درباره تفکیک ساده بین سیاست و اداره در حکومت شهری تشکیک ایجاد کرده‌اند، این مدل دوگانه با اعمال تعدیل‌ها و تغییرات قابل توجهی هنوز مبنای تعریف و تقسیم وظایف شوراهای شهر با مدیران شهر است (Asadi et al. 2020). در این نوع نگاه، حضور نمایندگان مردم در مدیریت شهری سبب خواهد شد بستری برای باورپذیری نقش شهروندان در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری نظام شهری شکل گیرد. همچنین تحلیل‌هایی که طی دو دهه گذشته درباره میزان تأثیر تمرکززدایی مردم‌سالارانه بر عملکردها و فقرزدایی انجام شده (Toole and Burdess 2004) حاکی از آن است که تمرکززدایی مردم‌سالارانه بستری را فراهم می‌کند که در آن عموم شهروندان و به ویژه اقشار فقیر جامعه به نحو موثرتری می‌توانند تقاضاهای خود را از نظام سیاسی مطالبه کنند. هم‌اکنون، این مهم در ساختار مدیریتی و با شکل‌گیری شوراها تا حدی محقق شده اما شیرازه‌های آن هنوز از توان کافی برای اتصال بین مطالبات مردمی، برنامه‌ها و مدیریت اجرایی بهره‌مند نشده است. همین ضعف سبب گردیده در کنار ساختارهای متعدد حقوقی و اجرایی در شهر که متشکل از نهادهای مختلف است، ضرورت هماهنگ‌سازی و متقاعدسازی در کانون اجرایی شهر بیش‌تر احساس شود. با این وجود، برخی پژوهشگران عرصه مدیریت شهری معتقدند که اداره امور شهرها در ایران فاصله بسیار زیادی با حکمروایی خوب شهری دارد و حتی حضور نمایندگان مردم در شوراها نمی‌تواند مدیریت شهری جامع را محقق نماید (Azizi et al. 2011). در این میان، تجربه اقدامات صورت‌گرفته جهت به ثمر نشستن طرح «زیست شبانه» شاید بتواند بستری برای تأمل بیش‌تر پژوهشگران و برنامه‌ریزان از یک سو و علاقه‌مندان به نمایندگی مردم از سوی دیگر باشد. از نکات قابل توجه این‌که، با نهادینه شدن این موضوع در «برنامه سوم توسعه شهر تهران» این طرح توانست کارکردی فراتر از یک مصوبه عادی را داشته و به‌عنوان راهبرد در برنامه میان‌مدت در نظام برنامه‌ریزی و مدیریت تهران تعریف شود. شوراها با این نگاه در ساختار حاکمیت شهری قادرند با سیاست‌گذاری و نظارت تصویر دیگری از برنامه‌ریزی منطبق با نیاز شهری را تعریف کنند. این مهم می‌تواند در بسترسازی برای رسیدن به اهداف توسعه شهری فرایند اجرا را از محدوده کوتاه‌مدت به میان‌مدت و بلندمدت هدایت کند. بنابراین، زیست شبانه در تهران مقوله‌ای بود که نمی‌توانست از کارکرد شورای شهر خارج باشد. شورا جهت ارتقاء سرزندگی، کیفیت زندگی و توسعه اقتصاد و امنیت و رفع فضاهای بی‌دفاع شهری نیازمند توجه به این

چالش ۱: مباحث کارشناسی (داخلی)

پس ارجاع طرح به کمیسیون شهرسازی و معماری به‌عنوان کمیسیون اصلی، این نیاز احساس شد که با توجه به اهمیت این موضوع و بعضاً نگرانی‌های احتمالی سایر اعضای شورای شهر از یک سو و از سوی دیگر، دغدغه‌های نهادهای مرتبط با امور شهر، سایر جوانب مرتبط با این مصوبه مورد توجه قرار گیرد. در همین خصوص، جلساتی با نیروی انتظامی در رابطه با اهداف اصلی این طرح به ویژه در حوزه‌های اقتصاد شهری، توجه به وضعیت دست‌فروشان، تامین نیاز شهروندان که به دلیل مشغله کاری امکان تامین مایحتاج خود را در روز ندارند، کاهش ترافیک در روز و غیره به بحث گذاشته شد. نکته قابل تأمل این‌که، توجه معاونت اجتماعی نیروی انتظامی به همین موضوعات معطوف بود که بررسی‌هایی را نیز در همین راستا انجام داده بودند. در این میان، به رغم توجه به نگرانی‌ها و همدلی‌های صورت‌گرفته، مسئله تأمین امنیت شهروندان در ساعات شب نکته مهمی بود که می‌بایست توسط دیگر نهادها هم مورد توجه قرار می‌گرفت. به همین منظور، نشست‌هایی با دیگر نهادهای مرتبط^{۱۶} صورت گرفت اما هنوز دغدغه و نگرانی فراوان بود.

از سوی دیگر، تبیین مداوم طرح و اهداف ذکرشده در بخش‌های قبلی نیازمند نهادینه شدن مفاهیم مرتبط با آن بود و به همین منظور، با فرمانداری تهران نیز جلسات کارشناسی برگزار شد. ایجاد یک ظرفیت برای شهر جهت بهره‌گیری از اوقات ۲۴ ساعته آن نوعی نگرانی فرهنگی-اجتماعی هم برای برخی نهادهای امنیتی- نظارتی ایجاد کرده بود و مباحث متعددی نظیر مشابه‌سازی این مهم با کشورهای غربی طرح شد اما مسئله بومی‌سازی از سوی همکاران کمیته شهرسازی شورای شهر تهران مطرح گردید که می‌بایست تبیین می‌شد. نکته مهم اتصال این طرح با رویکرد پراگماتیستی که از سوی برخی نظریه‌پردازان قابل تأمل است پذیرش نقش ذی‌نفعان و ذی‌نفوذان مرتبط با مسائل شهری اعم از اقتصادی، فرهنگی، امنیتی و غیره است. طرح زیست شبانه تجربه‌ای محدود برای گردهمایی مشترک میان همه عناصر مرتبط است که این نیازمند رویکردی فراتر از نگارش یک طرح است. آنچه مهم است اجرایی‌شدن طرح‌ها و بازخورد آن توسط شهر است، بنابراین باورپذیری به نقش عناصر موثر در مدیریت شهری گامی است که شهرسازی نسبت به آن می‌بایست توجه بیشتری داشته باشد. از این رو، بخش مهم دیگر پاسخگویی به رسانه‌ها بود، زیرا این طرح جدید بود و باورپذیری تصویب و اجرای آن دشوار به نظر می‌رسید و در نتیجه، فرایند گفتگوهای رسمی و غیررسمی الزامی بود. درک دغدغه‌های نهادهای فرهنگی-مذهبی به همراه ضرورت‌های امنیتی و اقتصادی از یک سو و آماده‌سازی بستر شهری برای بروز این مهم نیازمند گفتگوی پیش‌تر و غنی‌سازی پیش‌تر طرح بود. کارشناسان

با دریافت نظرات همه بخش‌ها سعی در تدقیق طرح کردند و مباحث ارائه‌شده با گفتگوهای کارشناسی به کمیسیون ارجاع شد. کمیسیون با اتخاذ رویکردی تخصصی با هدف رونق اقتصاد شهری و بر مبنای داشته‌های شهر، طرح را با تغییراتی همراه کرد که اجراپذیری آن ارتقاء یابد.

چالش ۲: همکاران شورای شهر و شهرداری

در این خصوص ابعاد مسئله برای همکاران در شورا نیز باید تبیین می‌شد و جلسات متعددی از سوی کمیته شهرسازی با سایر اعضا گذاشته شد. در این جلسات، مسئله اقتصاد شهری و بهره‌گیری از ظرفیت شهر در شب با توجه به حجم ترافیک در روز، مورد تأکید قرار گرفت. همراهی کمیسیون فرهنگی با تأکید بر ابعاد اجتماعی و فرهنگی این طرح نقطه امید برای تحقق آن بود. از سوی دیگر، مسئله‌ای که توجه به این طرح را بیش‌تر می‌کرد، ضرورت ساماندهی و مدیریت دست‌فروشان بود که یکی از گروه‌های هدف در رابطه با تحقق هرچه بهتر مصوبه زیست شبانه بودند. هر روز به دلایل اقتصادی، شهر مملو از دست‌فروشان در معابر اصلی به ویژه کانون‌های متمرکز خرید بود لذا توجه به نیاز آن‌ها از یک سو و ساماندهی معابر شهری از سوی دیگر، از دغدغه‌هایی بود که می‌بایست برطرف می‌شد. بهره‌گیری از شب برای عرضه محصولات دست‌فروشان می‌توانست تا حد قابل توجهی، این امکان را به شهر بدهد که معابر شهری برای عبور و مرور بیش‌تر مورد استفاده قرار گیرد. در عین حال نیاز دست‌فروشان برای عرضه محصولات در فضای نسبتاً پر تردد در شهر تأمین شود. با استفاده از این طرح، به نحوی گردش اقتصادی و مالی غیررسمی ساماندهی شده و در عین حال، نشاط اجتماعی برای بهره‌گیری از ظرفیت این فروشندگان در شهر ایجاد می‌شد. نکته مهم این‌که با توجه به درخواست‌های دست‌فروشان برای عرضه محصولات در فضای ایمن و امن، می‌بایست بستری از بازار را تدارک دید تا دست‌فروشان و شهروندان توأمان منتفع شوند. به همین دلیل، جلسات متعدد با دست‌فروشان و مسئولین شرکت ساماندهی مشاغل برگزار و دیدگاه‌های آن‌ها در این خصوص اخذ و راه‌های قبلی مورد بررسی قرار گرفت. در این جلسات، ضمن مطرح شدن مجدد تجارب کشورهای دیگر، به نکته تعیین ساعت کار دست‌فروشان با توجه به حفظ حریم اقتصادی کسبه شهری عنایتی مضاعف شد تا راهکاری مناسب جهت ایجاد مکان برای فعالیت دست‌فروشان از یک سو و تعیین ساعت از سوی دیگر مدنظر قرار گیرد. همچنین به نظر می‌رسید به دلیل مقاومت‌های صورت‌گرفته برای اجرایی‌شدن این طرح از سوی مدیریت ارشد شهری و نیز فشارهای اجتماعی و امنیتی، می‌بایست با مدیران ارشد و میانی شهرداری گفتگو می‌شد. جلسات متعددی برای بررسی ابعاد مسئله با برخی از شهرداران مناطق و سایر مدیران شهرداری برگزار شد. در این بین، برخی از مدیران از این مصوبه

استقبال و اعلام آمادگی کردند اما هنوز مدیریت ارشد^{۱۷} شهری که قبلا با شهرداران آن مناطق گفت‌وگو شده بود و شهرداری به جمع‌بندی نرسیده بود^{۱۸}. بر مبنای این طرح شهرداری می‌بایست در پنج نقطه صورت آزمایشی اجرا می‌نمود. این مناطق عبارت بودند از:

جدول ۱: پهنه‌ها و محورهای پیشنهادی جهت اجرای پایلوت طرح

ردیف	پهنه‌ها	منطقه	نام فضا و مکان	آدرس
۱	پهنه جنوبی تهران	۲۰	محدوده حرم عبدالعظیم حسنی	بلوار مدرس حدفاصل میدان ساعی تا ضلع غرب حرم (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۲	پهنه شمالی تهران	۱	امامزاده صالح و حدفاصل چهارراه بزرگراه چمران تا میدان تجریش (تدقیق محدوده در طرح موضعی)	خیابان ولیعصر محدوده بزرگراه شهید چمران تا میدان تجریش، امامزاده صالح و بازار تجریش
۳	پهنه مرکزی تهران	۱۱ و ۱۲	حصار ناصری و بازار و پهنه رودکی	محدوده‌ای میان مرزهای خیابان کارگر در غرب، خیابان انقلاب در شمال، خیابان هفده شهریور در شرق و خیابان شوش در جنوب (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۴	پهنه غربی تهران	۲۲	مجموعه دریاچه شهدای خلیج فارس	محدوده دریاچه شهدای خلیج فارس و مجموعه بام‌لند (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۵	پهنه شرقی تهران	۸	میدان نبوت (هفت حوض)	حدفاصل خیابان بهمن شرقی و مهران‌پور، خیابان مدائن، چمن غربی و شرقی و خیابان شهید سروان علی بختیاری (تدقیق محدوده در طرح موضعی)
۶	مبادی ورودی شهر و پایانه‌های مسافربری برون شهری از جمله پایانه‌های غرب، شرق، جنوب و ایستگاه راه‌آهن			

اجرای آزمایشی طرح در پنج منطقه، موضوع را منتفی دانسته و این مهم به معنای تایید مصوبه شورا و مکلف شدن شهرداری به ارائه لایحه شد.

در این میان، دیدگاه‌های نیروی انتظامی به‌عنوان یکی از گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفوذ، و نهادهای فرادستی که حوزه‌ی کاری آن با شهرداری ارتباط زیادی دارد، نیز با اهمیت بود. در ابتدای شروع بحث درباره طرح حیات شبانه، طی مجموعه جلساتی با ایشان به دلیل مسئولیت انتظامی شهر مذاکراتی صورت گرفت. در جلسات با مسئولین این نهاد، با توجه به نگرانی‌های آن‌ها و ایجاد امنیت ناشی از حضور شهروندان به ویژه در مناطقی که دچار شب‌مردگی هستند، یک توافق نسبی صورت گرفت. علی‌رغم این‌که در حال حاضر و در عرصه برنامه‌ریزی فضایی، استفاده از فناوری شهرهای هوشمند به‌عنوان یکی از رایج‌ترین و محبوب‌ترین ایده‌ها جهت تأمین امنیت در فضاهای عمومی شهری محسوب می‌شود (Hajduk 2016, 35) و گرایش جهانی راهبردهای شهری، به سوی شهر هوشمند است که از جمله اهداف آن احیای مجدد کیفیت زندگی شهروندان، استفاده از خلاقیت و فناوری‌های نوین برای رفع مشکلات مختلف شهری نظیر عدم وجود امنیت در شب‌ها است، مسئولین نیروی انتظامی نسبت به تأمین امنیت زیست شبانه شهروندان ابهامات و چالش‌هایی داشتند. این در حالی است که فعالیت‌های مطالعاتی آن‌ها درباره

همچنین مقرر شد، با توجه به تجارب این مناطق لایحه زیست شبانه ظرف سه ماه به شورا ارائه شود که این موضوع محقق نشد و ارسال لایحه موردنظر، توسط شهرداری نزدیک به یک سال طول کشید^{۱۹} اما طرح آزمایشی در سه منطقه به اجرا در آمد و آثار مثبت و منفی آن از سوی کارشناسان حوزه شهرسازی شورا مورد بررسی قرار گرفت تا در نهایت، با کمک مدیریت شهری به صورت یک لایحه به شورا ارسال شود.

چالش ۳: نهادها و سازمان‌های مرتبط با امور شهر
طرح یک‌فوریتی زیست شبانه بعد از تصویب در شورای شهر، بنا بر قانون شوراهای شهر و روستا می‌بایست به تایید هیئت تطبیق که متشکل از یک قاضی، یک نماینده شورا و فرماندار تهران است، ارسال می‌شد. این هیئت باید بر اساس قانون، طی مدت ده روز نظر خود را نسبت به طرح از منظر انطباق با قوانین اعلام می‌کرد که در طول این مدت نظری از سوی آن نهاد اعلام نشد. بر اساس رویه گذشته، این عدم اعلام نظر از سوی هیئت تطبیق، به منزله تایید مصوبه شورای شهر بود. اما فرماندار وقت تهران طی نامه‌ای پس از طی این مدت که طرح به شهرداری از سوی شورا ابلاغ شده بود مراتب اعتراض خود را اعلام کرد. شورای حل اختلاف مرکزی پس از استماع دلایل شورای شهر و نیز ادله فرمانداری به‌عنوان نماینده هیئت تطبیق و با توجه به گذشت زمان در موعد مقرر و

همراهی گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفوذ مختلف به دست آید.^{۲۱}

- تصویب طرح

پس از انجام اقدامات فوق در خصوص طرح زیست‌شبانیه و جلب نظرات سایر کمیسیون‌ها، در تاریخ ۱۶ بهمن ۱۳۹۷ با اصلاحات محدودی به تصویب رسید. در پی تصویب این طرح، شهرداری با تشکیل کارگروهی با عنایت به ظرفیت‌ها برگرفته از اجرای آزمایشی در تلاش برای تدوین لایحه شد. در این زمان، مشکلات جدیدی حادث شد؛ برخی نهادهای مرتبط با اعلام عدم تمایل با طرح، از طرق نامه نگاری یا گفتگو مسائلی خاص را با شهرداری در میان گذاشتند. در همین راستا در رسانه‌های عمومی، برنامه‌ها و مناظره‌های زیادی برگزار شد که در یکی از این مناظره‌ها، یکی از نمایندگان عضو کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی در اعتراض به طرح، آن را ضد دین دانستند در حالی که این مهم در کنار اماکن مقدسه سالهاست که در حال اجراست. با این وجود، تلاش‌های اعضا در شورا از یک سو و جلسات کارشناسی با همکاران شهرداری از سوی دیگر منجر به تهیه لایحه شد اما با تغییر نام آن، نام لایحه با هماهنگی شورا به «شهر بیدار» تغییر عنوان داد. در بهمن ۱۳۹۹ کلیات لایحه ارائه شده از سوی شهرداری تهران، در شورای شهر تصویب شد اما این لایحه نیز مجدد برخی نظرات مخالف را با خود همراه داشت.

یادآور می‌شود از آنجا که در همین زمان، شورا مشغول تهیه برنامه سوم توسعه شهر تهران بود، موضوع زیست‌شبانیه به‌عنوان یک رویکرد در برنامه قرار گرفت و در ماده ۶۶ این برنامه، به صراحت گفته شده شهرداری مکلف است جهت توسعه فضای عمومی و ارتقاء زیست‌پذیری شهری نسبت به شناسایی مکان‌های مناسب برای زیست‌شبانیه تا پایان سال اول برنامه (سال ۱۳۹۹) اقدام نماید. با اتکا به این ماده و تصویب کلیات لایحه^{۲۲} در شورا و از سوی دیگر، با عنایت به نزدیکی به ماه مبارک رمضان مقرر شد در سطح شهر در این زمان سه منطقه برای این مهم آماده شود. اما بروز بیماری کرونا به طور رسمی در زمستان سال ۱۳۹۸ مانع از اجرای واقعی این طرح شد. لایحه با تایید هیئت تطبیق به تصویب رسید اما شرایط کشور و محدودیت‌های تجمع و قرنطینه برای بیماری به مدت دو سال باقی‌مانده از عمر شورای پنجم و آغاز شورای ششم به تعویق افتاد. در آغاز فعالیت شورای ششم نیز هنوز بیماری کرونا در کشور نیازمند قرنطینه بود و محدودیت‌های تجمع و فعالیت چشمگیر بود؛ اما اظهار نظرات نسبت به این طرح با شدت ادامه داشت. به طوری که برخی از نمایندگان شورا تغییر این مصوبه را به زیست‌مومنانه اعلام کردند و برخی آن را غیرقابل اجرا دانستند. در واقع می‌توان گفت که این طرح همچنان به معنای

امنیت شهری و بررسی‌های در حوزه مذکور این فرصت را فراهم نمود تا نوعی همگرایی میان انتظارات ایشان در تأمین برخی الزامات جهت حضور نیروهای انتظامی در اجرای این طرح تدارک دیده شده و کمیته شهرسازی شورای اسلامی شهر تهران روی آن تمرکز نماید. زیرا در بسیاری از مطالعات صورت‌گرفته در ایران و جهان در خصوص زیست‌شبانیه، این گونه از فعالیت‌های شهروندان به‌عنوان عاملی برای رونق بازآفرینی شهری، ارتقاء گردشگری شهری و به تبع آن بهبود وضعیت اقتصادی-مالی بخش‌های تاریخی شهرها، ارتقاء شاخص‌های مرتبط با کیفیت زندگی شهروندان و غیره مطرح شده است. اما تجارب جهانی در این عرصه و پژوهش‌های صورت‌گرفته درباره محاسن زیست‌شبانیه، کافی نبود و سایر نهادهای فرادست نیز باید در خصوص این طرح نظر می‌دادند. طی جلسه‌ای که با مسئولین این نهادها برگزار شد، دلایلی از سوی ایشان در جهت مخالفت با طرح مطرح شد که عمدتاً با محوریت فرهنگ بومی و مذهبی کشور بود و در این خصوص می‌توان نظرات برخی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی قابل توجه بود.^{۲۳}

اما همچنان نگرانی‌هایی نظیر دغدغه‌های اصناف و اتحادیه‌ها وجود داشت که کمیته شهرسازی شورای شهر به‌عنوان نماینده مردم و نیز هسته اولیه شکل‌گیری این طرح می‌بایست به این مسئله نیز توجه می‌نمود. بدین ترتیب، مجموعه جلساتی با اتحادیه‌ها نیز برگزار شد و اعضای اتحادیه‌ها با توجه به محدود بودن فضاهای اجرای طرح و اختیاری بودن فعالیت اعضای صنف در ساعات شب، با این طرح همراهی کردند. این همراهی اتحادیه‌ها بر این اساس بود که مقرر شد ملاحظات لحاظ شود که دست‌فروشان امکان فعالیت داشته باشند و این به نوعی برای اعضای صنف قابل توجه بود. زیرا ایجاد محدودیت زمانی و مکانی برای فعالیت دست‌فروشان، این امکان را ایجاد می‌کرد که اتحادیه‌ها از جهت اقتصادی و تأمین گردش مالی اعضا خود، دغدغه کم‌تری داشته باشند.

در این بین، از دیگر نهادهایی که باید بدان‌ها توجه شده و نظرات ایشان لحاظ می‌گردید، فعالان عرصه رسانه و متخصصان شهری بودند. زیرا می‌بایست جوانب مختلف طرح زیست‌شبانیه نظیر ضرورت‌ها، الزامات، اهداف، راهکارها، فضاها و مکان‌های اجرای آن و غیره به طور شفاف در اختیار رسانه‌های جمعی قرار گرفته تا از این طریق ابعاد و وجوه متعدد طرح برای عموم شهروندان و نهادهای ذی‌ربط توضیح داده شود. در همین راستا، این وظیفه با انتشار یادداشت‌ها و مطالب در برخی روزنامه‌ها، گفت‌وگو با مسئولین نهادهای مسئول در رسانه‌های رادیویی و تلویزیونی و یا مصاحبه با سایت‌ها و خبرگزاری‌ها محقق شد. از این طریق سعی بر این بود که نسبت به اطلاع‌رسانی در این خصوص اقدام کرده و

واقعی کلمه، اجرایی نشده است.

۵. یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش نشان‌دهنده این است که طی دهه‌های اخیر تجارب عرصه عمل شهرسازی و واقعیت‌های جامعه شهری به‌عنوان اصلی‌ترین منابع الهام‌بخش برای شکل‌گیری و بسط نظریه‌های حوزه برنامه‌ریزی مطرح بوده است. در این بین، عرصه تدوین ضوابط و یا قانون‌گذاری شهری یکی از مهم‌ترین حوزه‌هایی است که می‌توان از تجارب عرصه عمل آن آموخت. زیرا تجارب عرصه عمل در حوزه قانون‌گذاری شهری حاکی از آن است که عناصر ذی‌نفع و ذی‌نفع‌متعددی برای تدوین و یا تصویب یک طرح شهری به اعمال قدرت می‌پردازند. از سوی دیگر، تصمیم‌سازان (برنامه‌ریزان) و تصمیم‌گیران در حوزه مدیریت و قانون‌گذاری شهری می‌بایست به مصلحت‌های شهر و شهروندان توجه کرده و پاسخ‌دهی به نیازهای متعدد شهروندان برای یک زندگی خوب شهری را در اولویت قرار دهند. این در حالی است که سایر کنشگران نیز با توجه به نظام ارزشی، منافع گروهی و فردی، دغدغه‌ها و غیره نسبت به اعمال نفوذ در طرح‌ها، برنامه‌ها و ضوابط شهری می‌پردازند. تجربه بررسی‌شده در این پژوهش حاکی از آن است که تدوین، بررسی و تصویب طرح زیست‌شبان در شهر تهران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و این مسئله که از منظر تهیه‌کنندگان آن و به واسطه نمونه‌های جهانی و حتی تجارب داخلی بدیهی به نظر می‌رسید، برای بسیاری از نهادها، سازمان‌ها و گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفع‌موضوعی چالش برانگیز محسوب می‌شد.

این در حالی است که تقریباً تمام شهرها در کشورهای توسعه‌یافته و یا در حال توسعه، به منظور سرزنده‌تر کردن و در نتیجه، حفظ اقتصادهای خود، کوشیده‌اند تا از طریق برنامه‌ریزی تا حد ممکن کارگزاران و سرمایه‌گذاران بخش خصوصی را به شهرهای خود جذب نمایند. از سوی دیگر، شهرها محل زندگی کردن و احساس آسایش هستند. شهرها جایگاه فرهنگ و به تبع آن، محرک منحصر به فرد زندگی روشنفکرانه و فرهنگی مردم به شمار می‌آیند. بدین ترتیب، شهرها نمایان‌گر حافظه جمعی جامعه، کشور و یا منطقه است. شهر با محیط کالبدی و یا فعالیت‌های انسانی جاری در این فضاها، بازتاب سنت‌های فرهنگی و در نتیجه، شخصیت افرادی است که در آن‌جا زندگی می‌کنند. چنانچه شهری خود برنامه‌ریزی و مدیریت شود می‌تواند حس امنیت، آرامش و آسایش را به شهروندان منتقل کند. در این بین، فعالیت‌های شبانه یکی از راه‌های اصلی است که شهرهای مرکزی از مناطق روستایی و یا حاشیه‌ای متمایز می‌شوند. به ویژه در دوران صنعتی‌شدن و مدرن شدن، شهرهای ۲۴ ساعته و فضاهای عمومی فراغتی به نحو قابل توجهی گسترش یافته است، به طوری

که در شهرهایی نظیر بوفالو، نیویورک و غیره ساعت بسته شدن مغازه‌ها، رستوران‌ها و غیره ۴ صبح در نظر گرفته شده است (Gottdiener et al. 2016). شکل‌گیری فضاهای خدماتی و گسترش فعالیت‌های مصرف‌گرایانه در شهرها سبب شده که در حال حاضر، صحبت از شهرهای ۲۴ ساعته مطرح شود که این موضوع سبب افزایش هر چه بیش‌تر بهره‌وری مالی-اقتصادی و سرمایه‌گذاری حداکثری بخش خصوصی شده است. در واقع، به واسطه فعالیت‌های شبانه شهروندان (عموماً جوانان) در شهرهای بزرگ فضاهایی خاص برای حیات شبانه لحاظ و برنامه‌ریزی شده است (Gottdiener et al. 2016).

با توجه به این مباحث، طرح زیست‌شبان از سوی کمیته شهرسازی شورای اسلامی شهر تهران مطرح شد که بعداً این طرح، به لایحه شهر بیدار تغییر نام داد و از آفت و خیزهای فراوان و جوانب مختلف برخوردار شد. سیری از مطالعات در ایران و سایر کشورها به‌عنوان پشتوانه نظری این طرح لحاظ شده بود که به بعضی از آن‌ها در این پژوهش اشاره شد. برنامه سوم توسعه شهر تهران نیز به‌عنوان پشتوانه قانونی طرح مورد توجه بود اما نگرانی‌های گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفع‌مختلف نظیر نیروی انتظامی، بعضی از اعضای شورای شهر، نمایندگان مجلس شورای اسلامی و غیره در رابطه با مسائل مختلف شامل تأمین منابع امنیتی برای فعالیت در شب، نگرانی‌های فرهنگی و حتی نماینده خانه کارگر در کنار سایر نهادها به دلیل ناشناخته بودن ابعاد طرح فزونی می‌گرفت اما در کنار این همه نگرانی و مخالفت‌ها؛ بخشی از مردم با طرح موافق بودند.^{۳۳}

فشارهای اقتصادی، ضرورت تأمین امنیت شهر در شب به خصوص در فضاهای بی‌دفاع نیاز به تأمین مایحتاج و اوقات فراغت در شهری با ۱۲ میلیون نفر جمعیت میل به عملیاتی‌شدن طرح را بیش‌تر می‌کرد. تجربه اجرای آن به طور آزمایشی در سه منطقه شهری و استقبال شهروندان و گشایش مغری برای رونق و سرزندگی تصویر شهر بزرگ تهران را تغییر داده بود. اما برای تصویب یک طرح که نگرانی‌های زیادی در کنار آن است و مجریان هنوز نسبت بدان آمادگی لازم را ندارند و علاقمندانی که به دنبال اجرای آن بودند مسئله‌ای بود که در طول سه سال از زمان اعلام طرح اولیه تا تصویب آن و حتی پس از تصویب مسئله‌ساز بود.

از نکات قابل توجه در خصوص جوانب مختلف این طرح می‌توان به تغییرات حادث شده در متن آن -بین نسخه اولیه ارائه‌شده از سوی کمیته شهرسازی شورا و متن مصوب شورا- اشاره کرد. این تغییرات که به تفصیل در جدول زیر نشان داده شده، حاکی از آن است که در فرآیند تدوین طرح‌ها تا مرحله تصویب و اجرای آن‌ها، تغییرات متعددی به واسطه نظرات گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفع‌متعددی ایجاد می‌شود. بعضی از این تغییرات ممکن است علی‌رغم

در نظر گرفته نشده بود اما با توجه به نظرات مختلف در فرآیند بررسی طرح، ساعت ۲۴ الی ۳ بامداد جهت اجرای پایلوت طرح لحاظ شد. همچنین در متن نهایی این طرح ضمن افزایش افق زمانی اجرای پایلوت از سال ۱۴۰۰ به سال ۱۴۰۲، شورای شهر تهران در متن مصوب، زمان ارائه لایحه از سوی شهرداری را سه ماه کاهش داد.

تمایل گروه اولیه تدوین‌کننده طرح‌ها، ایجاد شده اما به جهت همراهی هرچه بیشتر کنشگران با این تغییرات موافقت می‌شود و یا از سوی دیگر؛ بعضی از این تغییرات، از وجوه مختلف می‌تواند برای ارتقاء طرح کمک‌کننده باشند. از جمله این که در خصوص طرح زیست شبانه، در متن اولیه پیشنهادی، زمان اجرای پایلوت طی شبانه‌روز

جدول ۲: مقایسه متن پیشنهادی اولیه و متن مصوب طرح در شورای شهر تهران

موضوع	متن اولیه (پیشنهادی کمیته شهرسازی شورا)	متن نهایی تصویب شده در شورای شهر
افق زمانی طرح	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹
مکان اجرا پایلوت	حداقل پنج محور شهری تهران	حداقل پنج محور پر رفت‌وآمد شهر و شعاع ۵۰۰ متری این محورها
مدت اجرا پایلوت	یک ماه از تاریخ ابلاغ آن	سه ماه و از تاریخ اول اردیبهشت ۱۳۹۸
زمان اجرا پایلوت طی شبانه‌روز	-	از ساعت ۲۴ الی ۳ بامداد
نحوه و چگونگی اجرای پایلوت	-	کلیه مراکز خرده‌فروشی، خدماتی و فرهنگی در مناطق موردنظر مجاز به ارائه خدمات شده و مشاغل سیار و بی‌کانون، سد معبر لحاظ نشود.
آسیب‌شناسی اجرای پایلوت و ارائه لایحه	شش ماه از ابلاغ مصوبه، شهرداری لایحه موردنظر را ارائه نماید.	ظرف مدت سه ماه از ابلاغ مصوبه، شهرداری لایحه موردنظر را ارائه نماید.

نهادهای مجری نظیر شهرداری، نیروی انتظامی و غیره.

۶. نتیجه‌گیری

پراگماتیسم و توجه به تجارب عرصه عمل شهرسازی سبب خواهد شد نظریه‌ها و مطالعات آکادمیک، هر چه بیشتر تر با واقعیت‌های روز جوامع شهری مطابقت داشته و راهکارهای عملیاتی‌تری جهت رفع مسائل شهری و یا بهره‌برداری از منابع موجود در شهرها ارائه نمایند. این موضوع در خصوص طرح‌ها و لوایح مورد بررسی در شورای شهرها نیز مطرح است، حتی می‌توان گفت که ضرورت اتخاذ رویکرد پراگماتیستی برای بررسی تجارب عرصه عمل و واقعی نمایندگان و اعضای شورای شهرها (به‌عنوان تصمیم‌گیران و مدیران ارشد نظام مدیریت شهری) دو چندان می‌باشد. زیرا تصمیم‌های ایشان تأثیر غیرقابل انکاری بر زندگی عموم شهروندان خواهد داشت. بنابراین، در این پژوهش بررسی تجربه عرصه عمل در خصوص بررسی، تصویب و اجرای یک طرح در شورای شهر تهران مدنظر قرار گرفت. با توجه به رویکرد پراگماتیستی در سرنوشت یک طرح می‌توان گفت محدوده عمل و اجرا و تهیه طرح از منظر برنامه‌ریزی شهری نیازمند ابزارهایی است که بخشی از آن، به دور از مطالعات و ساختارهای نظری موجود در عرصه شهرسازی است. ذی‌نفعان در برنامه‌ریزی شهری قدرت‌های پنهانی هستند که می‌توانند یک طرح شهرسازی را زمین‌گیر کنند یا آن را به حرکت

یکی دیگر از تغییرات حادث شده در متن طرح، تدقیق نحوه و چگونگی اجرای پایلوت این طرح بوده که در متن نهایی مصوبه به مراکز خرده‌فروشی، خدماتی و فرهنگی اشاره گردید و این که مشاغل سیار (نظیر دست‌فروشان) مصداق سد معبر تلقی نشود. این در حالی است که این موضوع علی‌رغم اهمیت بسیار آن برای کمیته شهرسازی شورا (به‌عنوان مبدأ پیشنهاد طرح)، در متن ابتدایی و پیشنهادی ایشان مغفول واقع شده بود.

علاوه بر نکات فوق‌الذکر، تجربه این طرح که هم‌اکنون نیز به رغم کاهش محدودیت‌های کرونایی و روی کار آمدن دوره ششم شورای شهر تهران، هنوز اجرایی نشده است، شامل محورهای اساسی زیر می‌شود:

- شناسایی ظرفیت‌های شهری برای ارائه راهکارهای توسعه‌ای و رونق.
- تلاش برای ایجاد تدوین طرحی مطابق با این ظرفیت‌ها.
- اجرایی ساختن طرح در قالب محدودیت‌ها و ظرفیت‌ها.
- گفت‌وگوی عمومی برای همراه‌سازی شهروندان.
- بهره‌گیری از ظرفیت‌های مطالعاتی و پژوهشی برای ارائه طرح.
- پذیرش نقش اثرگذار نهادهای اجرایی، مصوبه‌گذار و تاییدکننده طرح‌های شهری.
- پذیرش نقطه نظرات نهادهای اثرگذار و همچنین تعامل، گفتگو و رفع نگرانی‌های آن‌ها از ارائه طرح.
- امکان عملیاتی نمودن طرح با توجه به ظرفیت‌های

شهری فارغ از تمام ابعاد موثر و مفیدش بر شهر، می‌تواند نگرانی‌های زیادی را برای گروه‌های مختلف صاحب قدرت ایجاد نموده که رفع این نگرانی‌ها، مستلزم گفتگو و بسترسازی برای تأمین منافع همگان در شهر است.

در آورند. این مهم نیازمند بازخوانی همه ابعاد طرح است که دیدگاه‌های صاحب‌نظرانی همچون جان فارستر، پتسی هیلی، چارلز هوک و غیره بر آن صحنه گذاشتند. محققان در این پژوهش بر این باورند که جریان یک برنامه‌ریزی

تشکر و قدردانی

این مقاله هیچ حامی مالی و معنوی نداشته است.

تعارض منافع

این مقاله فاقد هرگونه تعارض منافی است.

تأییدیه اخلاقی

نویسندگان متعهد می‌شوند که کلیه اصول اخلاقی انتشار اثر علمی را براساس اصول اخلاقی COPE رعایت کرده‌اند و در صورت احراز هر یک از موارد تخطی از اصول اخلاقی، حتی پس از انتشار مقاله، حق حذف مقاله و پیگیری مورد را به مجله می‌دهند.

درصد مشارکت

نویسندگان اعلام می‌دارند به‌طور مستقیم در مراحل انجام پژوهش و نگارش مقاله مشارکت فعال داشته‌اند و درصد مشارکت نویسندگان با یکدیگر یکسان است.

پی‌نوشت

1. Hoch
2. Pragmatic
3. Healey
4. Forester
5. Innes
6. A planners Day
7. Story Telling
8. Feinstein
9. Urban Theories
10. Planning Theories
11. Practice
12. Schon

۱۳. از جمله مصادیق بی‌توجهی به این موضوع این است که بسیاری از نظریه‌های حوزه شهرسازی خاستگاهی در جهان شمال (توسعه یافته) داشته و حال آن که در کشورهای جنوب (در حال توسعه) مورد استفاده قرار می‌گیرند (Nouri and Zebardast 2021, 6).

14. Kreitzman

۱۵. مشروح مذاکرات اعضای شورای شهر جهت تصویب یک فوریت و کلیات طرح: «رئیس کمیته شهرسازی شورای شهر تهران

در تشریح این طرح ضمن بیان دلایل تاخیر ارائه طرح در صحن شورا گفت: با توجه به شرایط آب‌وهوایی، زمان زیادی در شب‌ها وجود دارد که می‌توان در شهر برای استفاده از آن برنامه‌ریزی کرد. وی ادامه داد: البته ایام متبرکه محرم و صفر نیز در مدت زمان اندکی پیش رو است که برگزاری آئین‌های مذهبی آن می‌تواند زیست شبانه را معنادارتر بکند. وی دلیل فوریت این طرح را تکمیل آن برای به مرحله اجرا رسیدن تا ایام محرم اعلام کرد. یکی از اعضای شورا اما در مقام مخالف این طرح گفت: مسئله مهم دلیل بر فوریت یک طرح نیست بلکه مسائلی که از دست رفتن زمان در آن‌ها حیاتی است باید با فوریت بررسی شود. وی در خصوص محتوای طرح اظهار داشت: پیش از این شورای شهر مصوبه‌ای را با موضوع مشابه داشت که می‌توان این موضوع را در قالب آن مصوبه ارائه کرد و نیازی به طرح جدید نیست. از سویی عضو کمیسیون فرهنگی و اجتماعی شورای شهر نیز افزود: موضوع زیست شبانه می‌تواند دو جنبه اقتصادی و اجتماعی را تحت تاثیر قرار دهد. وی تصریح کرد: این طرح در موضوع اقتصاد شهری می‌تواند اقتصاد شبانه شهر را ایجاد کرده و از طرفی به ساماندهی دست‌فروشان در شهر بپردازد. عضو دیگر شورای شهر تهران با ارزشمند خواندن برنامه‌ریزی برای زیست شبانه گفت: هم‌اکنون زیست شبانه با کمبود قوانین مواجه است و تنها با رویکرد اقتصادی نمی‌توان این موضوع را جایی رساند. وی تاکید کرد: در اجرای این کار باید پله به پله گام برداشت و از اقدامات هیجانی پرهیز کرد و در موافقت با این طرح گفت: امروز بخشی از این طرح در حال اجرا شدن است و هر چه زودتر این طرح به تصویب برد موضوعاتی که در این حوزه رخ می‌دهد، ساماندهی می‌شود».

۱۶. نشست نیز با مسئولیت بسیج تهران در این خصوص از سوی کمیته شهرسازی برگزار شد و در این خصوص، مذاکراتی با اتاق اصناف تهران و شرکت ساماندهی مشاغل شهرداری نیز صورت پذیرفت.

۱۷. دغدغه‌های مدیریت ارشد شهری بیش‌تر از جنس فرهنگی و امنیتی بود؛ این مهم به رغم تلاش‌های صورت گرفته از سوی کمیته شهرسازی هنوز نتوانسته بود فضای لازم برای اجرا را تدقیق کند.

۱۸. نکته قابل بحث از سوی اصناف این‌که آن‌ها معتقد بودند به دلیل پرداخت مالیات و رویکرد قانونی اصناف، ایجاد چنین ظرفیتی خلاف منافع آن‌هاست. اما اگر به آن‌ها اطمینان داده می‌شد که ساعت کار دست‌فروشان مستقر در فضای زیست شبانه با آن‌ها مغایرتی ندارد و قابلیت نظارت بیش‌تری برای آن‌ها وجود دارد شاید کمی می‌توانست همراهی آن‌ها را بیش‌تر کند.

۱۹. از جدی‌ترین موانع برای طولانی‌شدن تهیه لایحه، مقاومت بخشی از مدیریت شهرداری و اظهارنظرهای مخالف این طرح در رابطه با احساس تفاوت فرهنگی آن‌چه در غرب وجود دارد و آن‌چه لایحه مدنظر داشت، بود.

۲۰. از جمله این دغدغه‌های قابل توجه در عرصه فرهنگی و اجتماعی می‌توان به نظرات یکی از نمایندگان و عضو کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی اشاره کرد (<https://www.ion.ir/news/480503/%D8%B7%D8%B1%D8%AD-%D8%B2%DB%8C%D8%B3%D8%AA-%D8%B4%D8%A8%D8%A7%D9%86%D9%87>).

۲۱. از جمله این گروه‌های ذی‌نفوذ می‌توان به خانه کارگر اشاره کرد که دبیرکل این نهاد در رسانه‌ها، نگرانی خود را از استثمار کارگران در شیفت شب مطرح کرده و این‌که با فعال شدن واحدهای صنفی ممکن از کارگران از حق شیفت برخوردار نشوند.

۲۲. لایحه ارسالی از سوی شهرداری در جلسه ۲۶۷ شورای شهر تهران به تصویب رسید.

۲۳. نظرات مردمی و اولویت‌های ایشان با توجه به شرایط اقتصادی کشور قابل درک است. به طوری که به نظر می‌رسد در شرایط کنونی، هرگونه اقدامی که سبب ایجاد رونق اقتصادی شود از سوی عموم شهروندان مورد استقبال قرار خواهد گرفت. البته در جلسات متعدد دیدار مردمی با عموم شهروندان، درخواست‌های متعددی از سوی سوی ایشان جهت مشخص شدن فضاهایی در شهر جهت استقرار دستفروشان مطرح می‌شد و همچنین تعداد قابل توجهی از شهروندان در مناطق ۱، ۱۲ و ۵ از اجرای پایلوت این طرح استقبال کرده و نسبت بدان اظهار رضایت می‌کردند.

فهرست منابع

- Amanpour, Saeid, Nabi Hosseini, Nasrin Atashafrouz, and Qasem Farahmand. 2015. Reviewing and analyzing the performance of councils in urban management (case study: Izeh city). *Research and Urban Planning* 6(22): 95-110. https://jupm.marvdasht.iau.ir/article_1121.html. [in Persian]
- Asadi, Iraj, Farzin Mahmoudi, and Mahdi Abbaszadeh. 2020. Comparative analysis of city councils's tasks and functions in Iran: Based on findings from case study of Amol city council. *HONAR-HA-YE-ZIBA (MEMARI-VA-SHAHRSAZI)* 24(3): 31-45. https://jfaup.ut.ac.ir/article_76328.html. [in Persian]
- Azizi, MohammadMehdi, Mohammad Abouei Ardakan, and Nasrin Nouri. 2011. The Role of Urban Rules and Regulations on Realizing Integrated Urban Management in Tehran Metropolitan. *Armanshahr Architecture & Urban Development* 4(6): 117-128. https://www.armanshahrjournal.com/article_32677.html. [in Persian]
- Beheshti, Mohammad Baqer. 2000. Analyzing of City Councils. *Shahrdariha* 29: 31-45. [in Persian]
- Chew, Matthew. 2009. Chinese Sociology and Anthropology. 42(2): 3-21.
- Duggan, Charles. 2017. A Key Ingredient for Success: An Effective City Council/City Manager Relationship ICMA West Coast Regional Director, International City/Country Management Association.
- Ebrahimzadeh, Issa, Morteza Asadian, Ali Vaez Tabasi, and Vahid Yari Gholi. 2019. Comparative evaluation of City Islamic Council Approvals in different Areas of the Cities (Case Study: Kashmar). *Journal of Studies of Human Settlements Planning* 45: 857-872. https://jshsp.rasht.iau.ir/article_664031.html. [in Persian]
- Edward, Mary. 2007. Public finance in Planning education and practice. *Journal of Planning Education and Research* (27): 217-227. <https://doi.org/10.1177/0739456X07305796>
- Feinstein, Susan. 2005. Planning Theory and the City. *Journal of Planning Education and Research* (25): 121-130. <https://doi.org/10.1177/0739456X05279275>
- Fernandez-Esquinas, Manuel, and Hugo Pinto. 2013. The Role of University in Urban Regeneration: Reframing the analytical Approach. *European Planning Studies*: 11-15. <https://doi.org/10.1080/09654313.2013.791967>
- Forester, John. 2012. On the theory and practice of critical pragmatism: Deliberative practice and creative negotiations. *Planning Theory* (12): 5-22. <https://doi.org/10.1177/1473095212448750>
- Forester, John. 2019. Ecological wisdom through deliberative improvisation: Theory and practice in challenging cases. *Journal of Urban Management* (8): 12-19. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/271333/1/1669344878.pdf>
- Friedmann, John. 2013. *Insurgencies: Essays in Planning Theory*. New York: Routledge.
- Gottdiener, Mark, Leslie Budd, and Panu Lehtovuori. 2015. *Key concepts in urban studies*. London: SAGE Publications Ltd.
- Hajduk, Slawomira. 2016. The concept of a smart city in urban management. *Business, Management and education* 14(1): 34-49. <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=412984>
- Healey, Patsy. 1992. A Planner's Day: Knowledge and Action in Communicative Practice. *Journal of the American Planning Association* 58(1): 9-20. <https://doi.org/10.1080/01944369208975531>
- Healey, Patsy. 2008. The Pragmatic tradition in planning thought. *Journal of Planning Education and Research* (28): 277-292. <https://doi.org/10.1177/0739456X08325175>
- Hoch, Charles. 1996. What do Planners do in the United States? In *Explorations in Planning Theory*, edited by Seymour J. Mandelbaum, Luigi Mazza, and Robert W. Burchell, 225-240. New Brunwich, NJ: CUPR Press.
- Hoch, Charles. 2019. *Pragmatic Spatial Planning: Practical Theory for Professionals*. Routledge.
- Innes, Judith. 1995. Planning Theory's Emerging Paradigm: Commuunicative Action and Interactive Practice'. *Journal of Planning Education and Research* (14): 183-189. <https://doi.org/10.1177/0739456X9501400307>
- Jaber Moghadam, Morteza Hadi, and Seyyed Hossein Mirzadeh. 2016. Filling the Know-How Gap by Promoting Pedagogical and Professional Skills Connection in Curriculum Planning. *Journal of Iranian Architecture Studies* 5(9): 175-191. https://jias.kashanu.ac.ir/article_111765.html. [in Persian]
- Jaber Moghadam, Morteza Hadi, and Fatemeh Farjam Talab. 2020. A Pragmatic Approach to Place making in Iranian Historical Urban Areas (Case Study: Esther and Mordechai Bazaar in Hamadan). *Journal of Iranian Architecture Studies* 9(9): 219-235. https://jias.kashanu.ac.ir/article_111848.html. [in Persian]
- Kawulich, Barbara. 2006. *Data Analysis Techniques in Qualitative Research*, State University of West Georgia.
- Kreitzman, Leon. 1999. *The 24-hour society*. London: Profile Books.
- Lauriak, Mickey, and Jacob Wagner. 2006. What Can We Learn from Empirical Studies of Planning Theory? A Comparative Case Analysis of Extant Literature. *Journal of Planning Education and Research* (25): 364-381. <https://doi.org/10.1177/0739456X05282351>
- Lyles, Ward, and Mark Stevens. 2014. Plan Quality Evaluation 1994-2012: Growth and Contributions, Limitations, and New Directions. *Journal of Planning Education and Research*: 1-18. <https://doi.org/10.1177/0739456X14549752>

- Madani, Jalal. 1998. *City Councils, Rights and Duties*. Tehran: Paydar Publication. [in Persian]
- McGill, Ronald. 1998. Urban Management in Developing Countries. *Cities* 15(6): 463-471. [https://doi.org/10.1016/S0264-2751\(98\)00041-9](https://doi.org/10.1016/S0264-2751(98)00041-9)
- Newman, Lawrence. 2014. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Pearson Education Limited.
- Nejadbahram, Zahra, and Seyyed Mostafa Jalili. 2021. Explanation of "Urban Power" and Its Effects on the Development Process of Tehran City. *Armanshahr Architecture & Urban Development* 13(33): 269-280. https://www.armanshahrjournal.com/article_127778.html. [in Persian]
- Niazkhani, Masoumeh, Zahra Nadalipour, and Nasereddin Ghorab. 2021. Identification of Sociocultural Aspects of Nightlife in the City of Tehran. *Tourism of Culture* 3: 5-20. https://www.toc-sj.com/article_122897.html. [in Persian]
- Nouri, Mohammad Javad, and Esfandiari Zebardast. 2021. Urban Informality and its Explanatory Dimensions. *Journal of Architecture & Urban Planning* 14(33): 5-29. https://aup.journal.art.ac.ir/article_859.html. [in Persian]
- Paumier, Cyril. 2004. *Creating a vibrant city center: urban design and regeneration principles*. Translated by Mostafa Behzadfar & Amir Shakibamanesh). Tehran: Iran University of Science & Technology Publication. [in Persian]
- Qadimi, Dorsa, and Ghazal Keramati. 2017. Night life Design with Concentration in Effects of Cultural Factors in Urban Spaces. *Haft Hesar Journal of Environmental Studies* 5(20): 31-46. <https://haftesar.iauh.ac.ir/article-1-428-fa.html>
- Salari, Mohammad. 2018. Assess the position of the Islamic Council of the realization of citizens' rights (Case study: Tehran City Council). *Quarterly of Geography & Regional Planning* 7(26): 287-305. https://www.jgeog-queshm.ir/article_50429.html. [in Persian]
- Schon, Donald. 1983. *The reflective practitioner*. New York: basic Books.
- Shaw, Ronald. 2015. Alive after five: Constructing the neoliberal night in Newcastle upon Tyne. *Urban Studies* 52: 456-470. <https://doi.org/10.1177/0042098013504008>
- Toole, Kevin, and Neil Burdess. 2004. New Community Governance in Towns: The Australian Experience. *Jou of Ru. Studies*: 12-37. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2004.01.002>
- Van Dijk, Meine Pieter. 2006. *Managing Cities in Developing Countries*. Chinese: renmin university press. <https://ideas.repec.org/b/elg/cebook/4209.html>

نحوه ارجاع به این مقاله

نژادبهرام، زهرا، و سید حسین میرزاده. ۱۴۰۳. بررسی رویه‌های مرتبط با تدوین، بررسی و تصویب مصوبات در شورای اسلامی شهرها، مورد مطالعاتی: مصوبه «زیست شبانه» در شهر تهران. نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر ۱۷(۴۷): ۱-۱۵.

DOI: 10.22034/AAUD.2023.363491.2720

URL: <http://www.armanshahrjournal.com/>



COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Armanshahr Architecture & Urban Development Journal. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License.

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>



